

Terugblik op de studiedag ‘Geen democratie zonder sterk lokaal middenveld’

Welkom

Op dinsdag 12 mei kwamen meer dan 100 professionals en vrijwilligers actief in middenveldorganisaties, de academische wereld en verschillende steden en gemeenten samen om kennis en ervaringen te delen én zich gezamenlijk te organiseren rond de toenemende druk van lokale besturen op middenveldorganisaties. De studiedag werd georganiseerd door het Middenveldforum Oost-Vlaanderen in samenwerking met het Regionaal platform Sterk Sociaal Werk en met steun van de Verenigde Verenigingen.

Inleiding door Middenveldforum Oost-Vlaanderen

De voormiddag startte met een inleiding over het hoe, wat en waarom van het Middenveldforum. Sinds 2025 organiseert het netwerk jaarlijks een studiedag om kennis en expertise over de relatie tussen middenveldorganisaties en lokale besturen te ontwikkelen, te delen, en zo middenveldorganisaties te versterken.

Vorig jaar focuste de studiedag op de strategische verhouding tussen lokale besturen en middenveldorganisaties. Dit jaar stond de druk op het middenveld centraal naar aanleiding van de steeds meer voelbare en vaak ook zichtbare ingrepen. Denk aan de negatieve framing van organisaties, het beperken van inspraak, het criminaliseren van protest, het afslanken van subsidies ...

Kennisdossier ‘De civiele ruimte vrijwaren voor een vitale democratie’

Na de inleiding lichtte Dr. Prof. Stijn Oosterlynck het Kennisdossier De Civiele ruimte vrijwaren voor een vitale democratie toe. Hij verduidelijkt wat de civiele ruimte is, welke elementen noodzakelijk zijn voor een vitale democratie, wat het verschil is tussen het mensenrechtenperspectief en het perspectief van de actieve subsidiariteit.

Hij zoomde ook in op 7 de ingrepen uit het Kennisdossier die de civiele ruimte doen krimpen.

“Democratie wordt niet afgeschaft door verkiezingen af te schaffen, maar door preciaire machtsevenwichten onderuit te halen, en de uitvoerende macht te laten heersen.”

“Het middenveld is de waakhond van de democratie. Daarom moet een overheid de eigen tegenmacht ondersteunen, er op zijn minst autonomie aan geven.”

“Je zou als middenveld coalities moeten sluiten om de civiele ruimte te verdedigen en te versterken met alle civiele actoren: de rechterlijke macht, de media, de cultuursector,...”

Stijn Oosterlync

Het middenveld in de lokale democratie

Daarna luisterden we naar Prof. Dr. Bram Verschuere. Hij duidde wat we al weten over het middenveld in de lokale democratie door in te zoomen op 3 onderzoeken:

- Lokale democratie in Vlaanderen. De kijk van burgers, middenveld, politici en ambtenaren
- Middenveld tussen aanval en verdediging
- Actionable Advocacy. How Poverty NPO's Influence Flemish Municipal Policymakers Willingness to act.

Hij stond stil bij hetgeen deze onderzoeken ons leren over de krimpende civiele ruimte en wat we nog meer zouden moeten te weten komen om daar uitspraken over te kunnen doen.

“We hebben heel veel anekdotisch bewijs dat de ruimte krimpt. Maar de mate waarin, op welke manier, de sectoren waarin — daar is nog onderzoek rond nodig.”

Bram Verschuere

Andere initiatieven in de kijker

Niet alleen het Middenveldforum organiseert zich om co-creatief beleid tussen middenveldorganisaties en lokale besturen te stimuleren, en als reactie op de druk op het middenveld. Ook andere initiatieven, projecten, netwerken hebben gelijkaardige doelstellingen en werden tijdens de studiedag in de kijker gezet. Zo vertelde:

- Elke Verhaeghe (De Federatie) over [Insamenspraak](#)
- Inez Louwagie (de Transformisten) over [De Tegenmacht](#)
- Bart Verhaeghe (De Federatie) over [het netwerkmoment Civiele Ruimte in Vlaanderen](#)
- Nele Vanderhulst (Socius) over de Academie van Verzet.

Samen in dialoog

Na de netwerklunch volgden dialoogsessies waarin de deelnemers hun ervaringen met de druk op het middenveld en de verschillende soorten ingrepen in kaart brachten, maar ook met elkaar in gesprek gingen over hoe om te gaan met deze ingrepen. Een uitgebreide analyse van de verschillende ingrepen door het Middenveldforum volgt, maar uit de sessies kwamen alvast de volgende suggesties over hoe we ons meer proactief kunnen organiseren op de druk op het middenveld:

- Meer samenwerken, bij voorkeur over sectoren heen, en met diverse civiele actoren zoals de academische wereld, de media, ...
- Vertrouwen opbouwen in de relatie tussen de gemeente, de stad en het middenveld door regelmatig met elkaar in gesprek te gaan.
- Waar nodig tegenmacht organiseren door expertise te bundelen, samen een front te vormen bij lokale ingrepen, alternatieven te ontwikkelen en een nieuw of ander narratief over het middenveld te brengen.
 - Lokale netwerken opzetten, overleg en samenwerking organiseren zoals het Middenveldforum in Aalst bijvoorbeeld.
 - Onderling kennis delen: durven delen wat sterke en zwakke punten zijn, en hulp durven vragen aan elkaar.

- Ook ruimte geven aan fricties tussen organisaties. Het mag botsen zolang men zich niet uit elkaar laat spelen.
- Elkaar steunen als één middenveldorganisatie onder druk staat.
- Negatieve framing niet zomaar laten passeren, en een rechtzetting vragen of zelf een alternatief narratief brengen.
- Grenswerkers of mensen die zowel in een lokaal bestuur als het middenveld actief zijn of een sterk netwerk hebben, erkennen en sterker inzetten om zaken in beweging te krijgen.
- Lokale ambtenaren erkennen en betrekken als bondgenoot.
- Lokale journalisten verbinden met de werking van middenveldorganisaties en actief betrekken als lokale kwesties spelen, want politici zijn zeer gevoelig voor (lokale) media.
- Inwoners van een stad of gemeente laten voelen wat middenveldorganisaties te betekenen hebben en welke impact ze hebben op het samenleven.
- De politiserende rol actiever opnemen, meer publiek gaan en de achterban hier actief bij betrekken.
- Meer proactief en samen wegen op lokaal beleid, en de meerjarenplannen die tot stand komen, en meer samen standpunt innemen (signaleren).
- Financieel minder afhankelijk worden van overheden en alternatieve financieringsmogelijkheden verkennen, en hierover expertise delen.
- De druk op het middenveld in kaart brengen in samenwerking met de academische wereld, en eventueel een meldpunt installeren.
- Juridische ondersteuning waar nodig ter beschikking stellen.

Kortom, er kwamen heel wat ideeën uit de dialoogsessies en het enthousiasme, maar ook de urgentie om meer samen te werken stond centraal.

Inspiratiegesprek

De dag werd afgesloten met een inspiratiegesprek met moderator Bart van Bouchaute en sprekers:

- Jessica Rombouts (Antwerps Platform Sociale MiddenveldOrganisaties)
- Peter Béatse (Middenveldforum Aalst)
- Stéphanie Staïesse (Ieders Stem Telt Gent)

Zij gingen in gesprek over hoe je als middenveldorganisatie kan navigeren in de veranderende civiele ruimte. Daarbij zoomden ze in op het samenwerkingsverband waarin ze zelf actief zijn om vervolgens uit te zoomen naar de betrokken actoren: de mensen met wie hun organisaties werken, de middenveldorganisaties en de lokale besturen.

*“Wat we minimaal moeten vrijwaren in een samenwerking met steden en gemeenten: dat middenveldorganisaties autonome organisaties zijn. We zijn geen verlengstuk van de dienstverlening van de stad.”— **Peter Beatse, Lejo***

“Vroeger werd je na een mailtje uitgenodigd bij de schepen voor dialoog. Nu moet je eerst druk zetten, publiek gaan, vooraleer je uitgenodigd wordt.”
— **Stéphanie, leders Stem Telt (SAAMO Gent)**

*“De afhankelijkheid speelt ook omgekeerd, en daar denken we te weinig over na en spelen we te weinig uit.”— **Jessica Rombaut, APSMO Antwerpen***

*“Blijf geloven in netwerken, blijf coalities vinden. We kunnen het niet alleen, het is enkel door samenwerking en solidariteit dat je echt van tel bent.”— **Stéphanie, leders Stem Telt (SAAMO Gent)***

Wil je meer weten over het Middenveldforum Oost-Vlaanderen en de studiedag of wil je je graag engageren in het open netwerk? Neem dan een kijkje op [de website van het Middenveldforum Oost-Vlaanderen](#) of neem contact op via middenveldforum@cawoostvlaanderen.be.